

Tien vogels in de lucht

Waar het in Nederland ook aan ontbreekt, in elk geval niet aan plannen om de economie uit het slop te halen. Talrijke vaderlandse economen hebben zich de laatste maanden het hoofd gebroken over de vraag hoe de economie weer gezond kan worden gemaakt en hun oplossingen aan het volk voorgelegd. Hoewel de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen reeds de sociaal-economische wondermiddelen bevatten om ons binnen vier jaar van alle economische narigheid af te helpen, hebben diverse personen en instanties daar nog eens hun eigen adviezen aan toegevoegd. Niet de minste onder hen was minister Albeda. In een rede in de Exoduskerk te Gorkum onder de titel „Als ik de kabinetsformateur tegenkom”, liet hij weten welke tien punten zijns inziens in elk geval deel zouden moeten uitmaken van een beleid voor sociaal-economisch herstel in de komende jaren.

De tien punten van Albeda zijn om meer dan één reden interessant. Niet alleen heeft de minister geprobeerd uit alle andere plannen links en rechts elementen voor een sociaal-economisch beleid bijeen te garen die „op brede politieke en maatschappelijke steun aanspraak mogen maken”, maar ook staat vast dat het lijstje van Albeda een belangrijke rol gaat spelen bij de kabinetsformatie. Albeda heeft zijn lijstje goed met de CDA-top doorgesproken en de informateurs Lubbers en De Koning, die het sociaal-economische beleid als eerste punt op de agenda van hun besprekingen hebben staan, gebruiken het plan-Albeda als uitgangspunt van het CDA voor de discussie. Daarbij is niet zonder belang dat FNV-voorzitter Wim Kok zich reeds positief over het plan heeft uitgelaten, ook al had hij op onderdelen kritiek. In elk geval is er voldoende reden om de tien punten nog eens één voor één de revue te laten passeren.

1. In de eerste plaats moet er een *industrialisatieplan* komen. Over de noodzaak van een samenhangend industrialisatiebeleid is met name het laatste jaar een brede consensus ontstaan. De Adviescommissie inzake het industriebeleid (commissie-Wagner), waarin — overigens op persoonlijke titel — deskundigen van zeer verschillende maatschappelijke achtergrond zitting hadden, is erin geslaagd vorige week een unaniem advies uit te brengen over het te voeren industriebeleid. Op verschillende omstreden punten zijn knopen doorgesneden. De aanbevelingen van de commissie moeten een belangrijke rol spelen bij het formuleren van een herindustrialisatiebeleid, dat essentieel is voor economisch herstel.

2. Er moeten *internationale initiatieven* worden ontplooid om het hoofd te bieden aan de internationale recessie en om de dreiging van toenemend protectionisme en toenemende polarisatie tussen rijke en arme landen af te wenden. In concreto zou internationaal overleg moeten worden gestart over het verlagen van de rentestand, een Europees werkgelegenheidsbeleid en nieuwe impulsen voor de Noord-Zuiddialoog. Over internationaal overleg als instrument om economische problemen op te lossen kan men echter niet anders dan somber zijn. Zoals Zijlstra in het Jaarverslag van De Nederlandsche Bank al opmerkte, kan de rente niet naar beneden worden gepraat, ook niet door overleg op het hoogste politieke niveau; binnen de Europese Gemeenschap is de slagvaardigheid zover beneden nul gedaald dat men over een gemeenschappelijke aanpak van de werkloosheid niet veel illusies hoeft te koesteren, en de belangtengestellingen tussen Noord en Zuid zijn ook in een nieuwe dialoog niet weg te redeneren. De internationale economische verhoudingen worden niet bepaald door internationaal overleg, maar door economische krachten die zich aan overleg weinig of niets gelegen laten liggen.

3. De *gemiddelde reële inkomensdaling van 2% per jaar*, die Albeda bepleit, is niet alleen onhaalbaar, maar als perspectief ook ongewenst. Zoals ook Driehuis en Van der Zwan hebben uiteengezet, is het gevaar groot dat een dergelijke loonmatiging voor de bedrijvensector zelf als een boemerang gaat werken en een proces van voortdurend dalende bestedingen, dalende afzet, dalende investeringen en dalende produktiviteit oproept. De loonkostenontwikkeling dient wel te worden gematigd tot beneden

het niveau van de produktiviteitsontwikkeling, maar wanneer tegelijkertijd produktiviteit en groei weer worden aangezwengeld, hoeft dit niet noodzakelijkerwijs een jarenlange reële inkomensdaling over de hele linie te impliceren.

4. Het invoeren van een *werkgelegenheidsfonds* en/of investeringsloon kan een belangrijk middel zijn om het verband tussen inkomensmatiging en werkgelegenheid beter zichtbaar te maken. Daarmee neemt de aanvaardbaarheid van loonmatiging ongetwijfeld toe. Bovendien kan de beschikbaarheid van risicodragend vermogen worden vergroot. Over de wijze van organisatie en beheer van zo'n fonds zijn nog heel wat vragen te stellen, maar de gedachte is in elk geval aantrekkelijk.

5. Het *verdelen van arbeid* zal onderdeel moeten uitmaken van het beleid ter bestrijding van de werkloosheid. De effectiviteit ervan lijkt echter vrij algemeen te worden overschat. De meeste vormen van arbeidstijdverkorting leveren maar weinig nieuwe arbeidsplaatsen op. Het meest effectief is nog het bevorderen van deeltijdarbeid, maar het aantal deeltijdbanen neemt slechts geleidelijk aan toe. Albeda's schatting van één miljoen deeltijdbanen in 1985 is wel rijkelijk optimistisch.

6. *Nieuwe impulsen voor medeverantwoordelijkheid* zijn nodig. Mensen en groepen moeten hun eigen verantwoordelijkheid kunnen waarmaken. Vanuit Den Haag kunnen niet de oplossingen voor alle maatschappelijke problemen worden verwacht. Hoe waar dat ook moge zijn, de praktijk ontwikkelt zich vooralsnog in tegengestelde richting. Steeds weer blijkt men juist van de kant van de centrale overheid de grootste moeite te hebben met het delegeren van financiële en bestuurlijke bevoegdheden naar lagere instanties. De regelzucht neemt eerder toe dan af. Zou dit nu ineens veranderen?

7. *De starheid op de arbeidsmarkt moet worden doorbroken*. Hoewel het grootste knelpunt op dit moment het ontbreken van voldoende arbeidsplaatsen is, bestaan er ongetwijfeld zowel aan de vraag- als aan de aanbodzijde van de arbeidsmarkt ernstige rigiditeiten. Voor een deel hebben die te maken met verschuivingen in het normen- en waardenpatroon die nauwelijks omkeerbaar zijn. Voor de noodzakelijke economische vernieuwing zal de mobiliteit op de arbeidsmarkt evenwel sterk moeten toenemen. Dit kan zeer impopulaire maatregelen vergen waar Albeda maar niet nader op ingaat.

8. Over de *herstructurering van de sociale zekerheid* is het plan-Albeda eveneens zeer vaag. Opnieuw wordt het volumebeleid ten tonele gevoerd zonder dat daaraan concrete inhoud wordt gegeven. Wanneer niet op korte termijn werkelijk ernst wordt gemaakt — en succes geboekt — met een volumebeleid in de sociale zekerheid is aan rigoureuze daling van het niveau van de uitkeringen niet te ontkomen.

9. Er wordt een *herziening van de belastingwetgeving* bepleit overeenkomstig de ideeën die minister Van der Stee op dit punt eerder lanceerde: sanering van de aftrekposten in samenhang met verlaging van de tarieven. Zowel uit efficiency-overwegingen (sterke vereenvoudiging van het stelsel) als uit rechtvaardigheidsoverwegingen (betere uitvoering van het draagkrachtbeginsel) lijkt zo'n herziening zeer gewenst. Het CDA kondigt op dit punt gedetailleerde voorstellen aan, waarmee de kabinetsformateur nog zijn voordeel zal kunnen doen.

10. Als tiende punt wordt het *regionaal beleid* genoemd en vergroting van de beleidsruimte van provincies. Waarschijnlijk is dit punt toegevoegd om de tien vol te maken of anders om de immer protesterende provincies gerust te stellen. Concrete suggesties ontbreken in elk geval.

Het plan-Albeda is ongetwijfeld goed bruikbaar als draaiboek bij de formatie. Het geeft een vrij complete opsomming van elementen die van een samenhangend sociaal-economisch beleid deel moeten uitmaken. Maar het plan gaat niet verder dan uiterst globale indicaties van de richting van beleid. Er zijn tien vogels in de lucht, maar nog géén in de hand.

L. van der Geest